

Miminko *na chvíli*

Do konce roku mají z Česka zmizet všechny kojenecké ústavy. Miminka bez rodičů bude třeba někam umístit, je na to Česko připravené? Rozmáhá se nový trend: dočasní pěstouni novorozeňat. Dostávají je rovnou z porodnice.

TEXT: JANA CIGLEROVÁ

Malý, teprve dvouměsíční chlapec očima sleduje střídavě Alžbětu a Vratislava Hláškovy. Jakmile se očima potká s jejich pohledem, začne se usmívat. Zatím nemá jméno, to mu dají až jeho adoptivní rodiče. „Říkáme mu ‚broučku‘ nebo ‚zlatíčko‘“, říká jeho dočasná matka.

Je to jejich devátý Brouček v pořadí a nikdo neví, jak dlouhou dobu ještě v jejich malém domku za Prahou stráví. Čeká na to, až bude buď právně volný k adopci, nebo se o něj začne starat jeho biologická matka. Nebýt Hláškových, strávil by tu dobu v kojeneckém ústavu, kde se pečovatelé střídají.

Letos se mají v Česku zrušit všechny kojenecké ústavy a rodin, jako jsou Hláškoví, tak bude potřeba mnohem víc. Jen v roce 2011 odešlo do kojeneckých ústavů 2131 dětí, které trávily první měsíce a roky svého života ve 34 ústavech po republice. Více než čtvrtina žila v ústavu víc než rok a je pozoruhodné, že přes polovinu dětí se vrátilo zpátky do svých biologických rodin. Od příštího ledna nebude vůbec možné umístit děti do tří let jinam než do rodiny. Za další dva roky bude toto omezení dokonce rozšířeno na děti do sedmi let.

ZAČÁTEK ŽIVOTA

„Než se nám narodily vlastní dcery, starali jsme se o starší děti. Byly to děti, které odcházely z dětského domova nebo byly ze sociálně narušených rodin. Bylo to v devadesátých letech, tehdy ještě pěstounská péče na přechodnou dobu neexistovala,“ vysvětluje Vratislav Hlášek, který v té době pracoval v dětském domově jako vychovatel. „Poznali jsme, že ty děti mají problémy a spousta z nich už se nikdy nenapraví, protože byly nenávratně způsobeny v prvních měsících života. Tak jsme zjistili, že musíme začít pečovat o děti od úplného začátku jejich života. Jen tak mají šanci dospět ve zdravého a vyrovnaného člověka,“ vysvětluje Alžběta Hlášková. K pěstounství se rozhodli poté, co jejich vlastní dcery odrostly – dnes jim je deset a třináct let.

Hláškoví jsou vůbec prvními pěstouny v Česku, kteří se zabývají takzvanou ranou pěstounskou péčí na přechodnou dobu. Sami iniciovali její vznik a jen díky osvědčené sociální pracovníci Janě Nožířové, která jim tehdy vyšla vstříc, je dnes těchto přechodných pěstounských rodin několik desítek. Pořád je to

míň než miminek v kojeneckých ústavech, a tak jsou potřeba další.

„Pro dítě je nejdůležitější, aby do ústavního systému nikdy nevstoupilo. Platí to zejména u novorozenců, protože v prvních dnech a měsících se zdaleka nejvíc formuje nervový systém dítěte. Zakládají se jeho psychické dispozice na celý život,“ vysvětluje zakladatelka a ředitelka institutu náhradní rodinné péče Natama Petra Vrtbovská. „Rodina dá dítěti zcela jiné podmínky k vývoji, než mu dokáže

ku první, neměli nikoho, s kým by si porovnali své zkušenosti a kdo by je připravil na to, co se bude dít, až své první svěřené dítě předají jeho adoptivním rodičům. „Vlastně ani já sama jsem stoprocentně nevěděla, jak tu situaci zvládnou. Jde o to, že si musíte od začátku zcela jasně nastavit hranice: toto je dítě, o které se starám, ale není to moje dítě.“

Neumíte si představit, že byste se několik měsíců starali o miminko, které byste pak odevzdali někomu jinému? To je proto, že jediné, s čím tu situaci umíte porovnat, je vztah k vašemu vlastnímu dítěti. Vztah k tomu pěstounskému je jiný a dá se nejlíp přirovnat k tomu, když se člověk dočasně stará například o dítě nemocné sestry či kamarádky – dáte mu nejvíc, co můžete, ale nikdy ho nepovažujete za své.

„Vždycky to беру tak, že spolu s miminkem čekáme na to, až si pro něj přijdou jeho praví rodiče. Ať už jsou adoptivní, nebo biologičtí, kteří se třeba o něj nejdřív nedokázali starat. Kdybych pečovala sousedce o dceru, protože její matka je třeba těžce nemocná, taky jí pak nefeknu: Promiň, my už si na sebe zvykli, já si ji nechám. Navíc jsme se všemi dětmi dále v kontaktu, ať už telefonickým nebo i osobním. Rodiče za námi jezdí a pro některé z dětí jsme něco jako kmotři,“ popisuje Alžběta Hlášková. Umět se s dětmi loučit se naučili ještě před tím, tedy v době, kdy se starali o starší děti.

MILÝ DENÍČKU

Porodům a následně poporodní péči se v současné době věnuje hodně pozornosti, a tak většina matek ví, že dítě je potřeba mít co nejdříve po porodu u sebe. Upouští

PĚSTOUNSTVÍ JE JAKO PÉČE O DÍTĚ NEMOCNÉ SESTRY. TĚ HO TAKY VRÁTÍTE.

poskytnout ústavní péči. Umožní mu to, aby se miminko naučilo si vytvořit výlučnou vazbu k jedné osobě.“

Díky tomu si tuto vazbu malý člověk bude umět vytvořit i ve svém dalším životě – dokáže mít rád jinou osobu, které důvěřuje. Pokud se to však do šesti měsíců svého věku nenaučí, nadobro tím ztratí šanci, že se mu to ještě někdy podaří. Dítě s touto poruchou je v podstatě neutišitelné a s nikým se necítí v bezpečí. Spoléhá se pouze samo na sebe a nikomu nevěří.

„Podle zahraničních výzkumů má různé formy poruch attachmentu, chování a emocionálních potíží až 80% dětí v náhradní rodinné péči. V mnohých případech se jim nedostane adekvátní terapie a končí s diagnózami poruchy chování či poruchy osobnosti. Ty by u mnohých z nich nemusely vzniknout, kdyby byly děti hned po narození předávány do vyškolených pěstounských rodin,“ říká dětská psychologička Barbora Downes, která pracovala jako terapeutka v dětském domově.

NENECHÁME SI HO?

„Největší problémy, které jsme ze začátku našeho starání se o miminka měli, byly reakce okolí. Nechápal, jak jsme schopni se o miminko starat a pak ho poslat dál. Dokonce nás za to odsuzovali. Mysleli si, že jsme bezcitní a chladní,“ vzpomíná Alžběta Hlášková na začátky rané pěstounské péče. Tím, že byli v Čes-

V roce 2011 bylo v ČR 34 kojeneckých ústavů a dětských domovů pro děti do 3 let, jejichž kapacita byla 1 783 míst a bylo v nich ke konci roku umístěno 1 428 dětí. V průběhu roku bylo přijato 2 131 dětí, nejčastěji ze zdravotních důvodů. Propuštěno bylo během roku téměř 58% do vlastní rodiny. Více než čtvrtina z nich strávila v ústavu přes rok.

POČET DĚTÍ
MIMO VLASTNÍ
RODINU (rok 2011)

kojenecké ústavy

1 310

dětské domovy

7 397

pěstouni

7 463

zařízení pro
děti vyžadující
okamžitou pomoc

1 646

PRVNÍ PĚSTOUNI V ČESKU

Alžběta a Vratislav Hláškoví už několik let pečují o miminka, která čekají na biologické nebo adoptivní rodiče.

se od umývání a vážení, dítě se okamžitě přikládá matce na hrudník a k prsu, v následujících hodinách a dnech jsou matka i novorozeně prakticky neustále spolu. Pěstounské děti takové štěstí nemají, a právě proto se Hláškoví a další náhradní rodiče snaží dostat dítě do péče co nejdříve po porodu. „Nejmladšímu miminku byly čtyři dny. Taky jsme ale dostali tříměsíční dítě. To bylo do té doby v ústavu a za celou tu dobu mělo jen dvě své fotky, navíc z jednoho dne,“ podotýká Alžběta Hlášková.

To je další věc, kterou dočasná rodina může miminku poskytnout – jeho vlastní historii. Doba, kterou u pěstounské rodiny

růstalo v ústavu, v budoucnosti spáchalo trestný čin.

Moderátorka České televize Martina Vrbová, jejíž adoptivní dcera strávila první měsíce života v rané pěstounské péči, to jen potvrzuje. „Týden trvalo, než jsme si dceru odvezli domů, ale ‚mami‘ a ‚tati‘ nám začala říkat prakticky hned, protože ji na to Alžběta připravila. Dostali jsme s sebou některé její hračky a oblíbené předměty, třeba hrníček, aby ten přechod byl plynulý. Když jsme se pak někdy v budoucnosti s jejími pěstouny viděli, brala je jako tetu a strýčka a bylo jasné, že rodiče jsme my a patří k nám.“

KDYŽ SI DÍTĚ V RANÉM VĚKU NEUTVOŘÍ VAZBU K JEDNOMU ČLOVĚKU, NEDOKÁŽE TO UŽ NIKDY

stráví, je různá a mnohdy závisí na neochotě soudů řešit jejich případy přednostně. Aby i tento čas v životě dítěte existoval – aby jednou vědělo, jak vypadalo, když mu byly dva týdny či čtyři měsíce – píšou mu Hláškoví deník. Tam jednou týdně zaznamenávají vývoj dítěte, píšou poznámky o tom, co umí a jak se projevuje, a k tomu přikládají jeho fotky. Fotí ho pro jistotu s rodinou, ale i samotně. Je to proto, aby se mohlo později rozhodnout, komu ukáže fotku, na které je s cizími lidmi a ne se svými rodiči. „Píšu jim tam toho mnohem víc než vlastním dětem, protože těm to vždycky můžu vyprávět. Rodina, která si dítě převezme, tak k němu dostane spoustu informací. Dozví se, jak se dítě chová, co ho uklidní, pomůže či zabaví,“ říká Alžběta Hlášková.

DVĚ MÁMY LEPŠÍ NEŽ ŽÁDNÁ

Nezpůsobí následně odtržení od dočasných rodičů dítěti další trauma? Jak děti zvládají přechod z jedné rodiny do druhé? Nestýská se jim? Toto jsou nejčastější otázky, které napadnou většinu rodičů. Dítě však dokáže celkem dobře přepnout z jedné milující osoby na druhou, ostatně je k tomu vývojově připraveno. V minulosti, kdy nebyla zdravotní péče na takové úrovni, se mnohem častěji než dnes stávalo, že matka zemřela. Takové dítě pak vychovávala třeba teta nebo babička, a bez větších problémů. Navíc pěstouni nikdy v dětech nevyvolávají dojem, že jsou jejich rodiči. Děti je oslovují křestními jmény (pokud jsou tedy ve věku, kdy už umějí mluvit) a společně čekají, až si pro něj ti praví rodiče přijdou.

„Pokud si dítě v raném věku může vytvořit silnou emoční vazbu k jednomu člověku, je později schopné vytvářet a opakovat takové vazby i s jinými lidmi. Pokud je mu tato zkušenost po narození odepřena, je jeho schopnost navazovat vztahy většinou narušena na celý život,“ vysvětluje psycholožka Barbora Downes a podotýká, že v zahraničí kojenecké ústavy neexistují vůbec. Ze zkoumání ministerstva vnitra navíc vyšlo najevo, že každé druhé dítě, které vy-

Alžběta Hlášková popisuje tento moment z druhé strany: „Je to moc příjemný pocit, potkat se po několika měsících a vidět, že je miminko dobře usazené v nové rodině. Poznám to vždy podle toho, že když při návštěvě třeba pláče, nechce utěšit ode mě, ale chce ke své mámě. Už prostě patří jinam.“

HLEDÁME PĚSTOUNY

Z podobných scén se někomu může svírat srdce. Je jasné, že pěstounem nemůže být každý. První podmínkou jsou uspokojené vlastní rodičovské ambice. „Musí si být naprosto jisti, že si nesaturují rodičovskou potřebu. Jejich úkolem je dočasně poskytnout plnohodnotný domov dítěti, které to potřebuje, a nezamýšlet se nad tím, že kdyby to náhodou nevyšlo, že by si dítě nechali,“ říká rezolutně Alžběta Hlášková a má k tomu důvod: „Dítě je na vás navázané, a pokud ve vás ucítí, že jej nechcete předat, že vám třeba nová rodina není sympatická, samo tu rodinu nepřijme. Dítě neobelstíte.“

Obvyklá doba, po kterou se přechodní pěstouni starají o miminka, jsou zhruba tři měsíce. Tedy doba, která je z po-

hledu biologických rodičů s miminkem nejtěžší. Probděné noci, častý a nevysvětlitelný pláč, neustálé krmení – to všechno jsou věci, které zpětně rodiče hodnotí jako nejtěžší. Ve chvíli, kdy si dítě takzvané sedne a zvykne si na svůj pobyt na světě, ho Hláškoví předávají rodině a čekají, až jim z porodnice zavolají, že pro ně mají dalšího novorozence. „Pro mě to není tak těžké jako pro biologické matky, protože já nejsem vyčerpaná z těhotenství a z porodu a miminko nekojím. Je to úplně něco jiného, než když má to samé na starosti matka, která se sama teprve dává fyzicky dohromady a trpí v šestinedělí,“ vysvětluje Alžběta Hlášková.

Miminka se snaží připravovat na další rodinný život co nejvíc univerzálně: nosí je v šátku i učí spát v postýlce, uspává v kočárku i v náručí. Při předávání nově rodině doporučuje ze začátku používat stejný prášek na praní či aviváž, aby jeho věci voněly vůni, na jakou je zvyklé, nemění se ani značka kojenecké výživy. „Všechna miminka, která jsme měli v péči, dokázala mít zcela standardní, často dokonce i rychlejší vývoj, než je stanovený tabulkami,“ přidává pyšně Alžběta Hlášková.

„Měla jsem v péči miminko, které bylo předčasně narozené a první měsíc svého života proplakalo. Musela jsem ho doslova donosit, prakticky neustále jsem ho měla v šátku, a to několik týdnů,“ dodává Alžbětina kamarádka Daniela Hartlová, která se také začala věnovat rané pěstounské péči.

Ukázalo se totiž, že nejlepší reklamou na pěstouny jsou pěstounské rodiny samy. Okolí je pozoruje, prožívá osudy jejich dočasných dětí a nakonec lidé zjistí, že by taky chtěli a uměli pomoci.

Počet lidí, kteří se stali pěstouny a starají se o ta nejmenší miminka, tak roste. Jenže dokud v kojeneckých ústavech bude jediné dítě, je jich pořád málo. Neschopnost soudů rychle uvolňovat děti k adopci vede k tomu, že děti dobu čekání tráví v ústavech – jen málokterí adoptivní rodiče jsou ochotni si vzít do dočasné péče dítě, o kterém nevědí, zda jednou bude doopravdy jejich. Bojí se, že si na něj zvyknou a pak jim ho někdo vezme. V případě dcery moderátorky Vrbové trvalo soudkyni téměř rok, než holčičku ustanovila právně osvojitelnou. „Umíte si představit, jak by tohle úžasné dítě dopadlo, kdyby místo toho roku v milující rodině žilo v kojeneckém ústavu? Tam je každý den strávený navíc obrovské minus do života dítěte. Měla by v sobě už navždy obrovskou díru, kterou by jí nikdy nikdo nezaplnil, byť by ji sebevíc miloval. Hláškoví jí zachránili život. Lepší než děti napravovat, je přece je vůbec nepoškodit,“ dodává Martina Vrbová. ●

jana.ciglerova@mfdnes.cz

DO RODINY S DENÍKEM

Pěstouni se o dítě starají, ale také mu píšou deníček a zakládají fotky. To aby vědělo, jak vypadalo jako batole.

